
Tomáš Halík mimořádným profesorem Boston College

Tomáš Halík mimořádným profesorem Boston College

Americká jezuitská univerzita Boston College každý rok rozšiřuje své řady o významného zahraničního teologa. Ten má za úkol představit studentům i veřejnosti největší teologické výzvy svého kontinentu. Bostonskou Duffy Chair in Global Christianity letos obsadí Tomáš Halík z Filozofické fakulty UK.

Co pro Vás znamená možnost přednášet na prestižní Boston College?

Pozice Duffy Chair in Global Christianity byla vytvořena proto, aby dala prostor pro vícehlas současného křesťanského myšlení a pro reflexi zkušeností ze zcela různých kulturních prostředí. Pro mne je to závazek v tomto případě reprezentovat – a zároveň kriticky reflektovat – nejen české, ale i evropské duchovní zkušenosti. A jak zdůrazňuje text ustanovení této katedry, jde o to, nejen shrnout stav teologického bádání v daném regionu, nýbrž nabídnout nové perspektivy, nové vhledy, položit nové otázky. Vždycky mne přitahovaly obtížné úkoly – a tohle je nepochybně jeden z nich.

Je nějaký důvod pro to, proč si na letošek zvolili právě evropského teologa z Univerzity Karlovy?

Na to by asi nejlépe odpovědělo vedení Boston College. Předpokládám, že mnohé překvapí, že za Evropu má mluvit občan země, která je považována za jednu z "neateističtějších" zemí světa. Země, kde byla akademická teologická práce po desetiletí zakazována a drastické vytlačení náboženství z veřejného prostoru nepochybně způsobilo náboženský analfabetismus velké části společnosti. Když někdy slyším renomované odborníky zejména přírodněvědných oborů mluvit o náboženství, nevím, zda se smát či plakat – jejich naivní představy o této dimenzi evropské kultury jsou leckdy politováníhodně nekryté jakoukoli solidní vědomostí či osobní zkušeností.

Mně osobně však prostředí, ve kterém je víra takto nesamozřejmá, připadá mnohem zajímavější a více inspirativní než tradičně náboženské země. Nutí člověka kultivovat a prohlubovat vlastní stanovisko stálým dialogem se skepsí, pochybností a ateismem. Možná jsem byl pozván právě proto, že ve svých knihách rozvíjím tento dialog víry a nevíry. Já hluboce respektuji mnohé ateisty, uznávám, že člověk může mít pro svou nevíru přinejmenším subjektivně čestné důvody, ale nedokážu si vážít naprosté ignorance v této oblasti, zvláště když se projevuje agresivně, podobně jako se projevují fanatičtí náboženští fundamentalisté.

Ve svých přednáškách se budete věnovat největším teologickým výzvám našeho kontinentu. Můžete zmínit, která z těchto výzev je pro Vás osobě nejpálčivější?

Souvisí to s tím, co jsem právě řekl. Kulturní a politické dějiny Evropy už od osvícenství charakterizuje vztah dvou dědictví tradičního premoderního křesťanství – konfesionálního náboženství a sekulárního humanismu. Oba směry vyrostly na troskách středověké „Christianitas“ obdobně, jako na troskách jeruzalémského chrámu a starého izraelského náboženství vyrostla dvě různá dědictví a rozdílné hermeneutické přístupy k hebrejské Bibli – rabínský judaismus a mladé křesťanství.

Tragédie 20. století otřásly nejen tradiční náboženskostí, ale i sekulárním humanismem nebo vírou v pokrok. Nastává čas pro to, co můj učitel Jan Patočka nazýval „solidarita otřesených“. Víra i sekulární humanismus ve svých nejlepších představitelích prošly změnou, uzrály – a mohou se potkat na vyšší úrovni. Mně blízký filozof náboženství Richard Kearney – kterého na Boston College konečně osobně potkám – mluví o tzv. anateismu: věřit „znovu“, ale „hlouběji“, nevracet se ani ke starému premodernímu teismu ani k novověkému ateismu. Proto mluvím o době „post religiozní a

post sekulární“. Kearney říká, že se znovu ocitáme v situaci Pascalovy sázky, víry jako volby – tentokrát nikoliv jen intelektuální, nýbrž existenciální.

Hovoříte o tom, že sekularizace není koncem dějin náboženství, ale výzvou k transformaci pozice náboženství v naší společnosti. Jakou roli bude podle Vás hrát náboženství v životech jednotlivců do budoucna?

Sekularizace nezanechala po sobě nikde společnost bez náboženství, avšak náboženství se podstatně transformovalo. Nejživější je na dvou opačných pólech spektra: jako politický instrument vyjádření skupinové identity, kam spadají zejména fundamentalistické formy náboženství a na druhé straně jako spiritualita, která jde často přes hranice náboženství a existuje bez pevné vazby na náboženské instituce. Oba póly je nutné kultivovat. Proti politické ideologizaci a instrumentalizaci náboženství je třeba rozvinout veřejnou teologii (tzv. public theology), která se jazykem srozumitelným sekulární veřejnosti ujme kriticko-prorocké role víry a ukáže na nebezpečí idolatrie absolutizace a sakralizace relativních hodnot jako je národ, strana, nositelé politické moci apod. Také žízeň po spiritualitě by neměla být komercializována do podoby módního zboží (psychologické "wellness"), nýbrž je třeba ji spojit s hledáním smyslu, zejména v mezích a krizových situacích. Proto tak oceňuji kategoriální pastorační – kaplany v nemocnicích, věznicích, armádě i na univerzitách: jsou tam pro všechny, nejen pro věřící. Slouží lidem v hledání smyslu.

Odolá katolická církev současnému společenskému vývoji a zachová si svůj pohled např. na celibát a sňatky stejného pohlaví nebo se bude „reformovat“?

Katolická církev za pontifikátu papeže Františka navazuje na reformy 2. vatikánského koncilu a odpovídá na znamení doby, jako je odpovědnost za životní prostředí, rodinu, dialog kultur, sociální odpovědnost, solidarita se sociálně marginalizovanými apod. Naráží samozřejmě na odpor jistých církevních kruhů.

Velkou zkouškou bylo a je odstranění jevů, jako bylo sexuální zneužívání ze strany duchovních. Zde jde papež odvážně ke kořenu problému – ke „klerikalismu“ (mocenskému chápání náboženství), zatímco zastánci klerikálních postojů tyto problémy bagatelizují a zastírají. Já se snažím – i v přednáškách v Bostonu – rozvíjet Františkův obraz církve jako „polní nemocnice“. Ukazují, jak je třeba rozvíjet diagnostickou úlohu teologie (provádět teologickou hermeneutiku kulturních a společenských změn), preventivní péči (církev, univerzity a svobodný tisk by měly vytvářet „imunitní systém“ proti infekcím populismu, nacionalismu, rasismu aj.), terapii a rehabilitaci (hojení ran minulosti, osobních traumat, usilovat o smíření a odpuštění v rozdělených společnostech) aj. Více než klasická misie je potřebné dialogické doprovázení duchovně hledajících ve vzájemném respektu, učit se jedni od druhých.

Ty mediálně atraktivní otázky, které zmiňujete – celibát a vztah k LGBT – osobně považuji proti tomu za druhořadé; také mají rozdílnou váhu. Celibátní závazek pro všechny kněze je středověké opatření, o jehož užitečnosti pro dnešek se v církvi debatuje a dřív nebo později latinská církev bude následovat svou východní větev a bude svítit ženaté muže – už dnes to jako jisté výjimky i v latinské církvi existuje. Oproti tomu manželství z podstaty věci zůstane vždy v katolickém pojetí svátostným spojením výhradně muže a ženy; avšak církev zároveň hledá cestu větší pastorační vstřícnosti k stejnopohlavním párům.

prof. PhDr. Tomáš Halík, Th.D., dr. h. c. je český katolický kněz, teolog, religionista a sociolog. Mimo jiné působí na Ústavu filozofie a religionistiky Filozofické fakulty, kde přednáší religionistiku. Je držitelem mnoha domácích i zahraničních ocenění, roku 2018 obdržel Zlatou medaili Univerzity Karlovy.